

# ”... En oas för det friare tänkandet ...”

AV JESPER SVARTVIK

Protesterna mot Donald Boströms artikel ”Våra söner plundras på sina organ”, publicerad den 17 augusti på kultursidorna i Aftonbladet, växer för varje dag. I skrivande stund är det svårt att överblicka de ekonomiska och diplomatiska konsekvenserna. Vad kan i detta skede sägas om Aftonbladsaffären?

För det första är det beklagligt att debatten periodvis har kommit att handla om yttrandefriheten. Detta var inte ursprungligen – och bör inte heller vara – en debatt om pressfriheten i Sverige. I stället är huvudfrågan vad vi som läsare borde kunna förvänta oss av landets största dagstidning i fråga om pressetik, faktakontroll och ansvarstagande.

För det andra bör det konstateras att till och med artikelförfattaren och Aftonbladets chefredaktör och ansvarige utgivare samt även dess kulturchef erkänner att det inte finns några belägg i artikeln. Det rör sig i stället om lösa associationer och allvarliga insinuationer. Boströms krav att det är dags ”att bringa klarhet i denna makabra verksamhet” innebär att han slår fast att ”denna makabra verksamhet” är något som faktiskt existerar i sinnevärlden. Artikeln ”Våra söner plundras på sina organ” bygger på hörsägen och är ett exempel på illvillig och undermålig journalistik. En kompetent journalist skulle aldrig skriva så; en ansvarsfull redaktör skulle inte publicera artikeln.

För det tredje finns det en näraliggande antisemitisk diskurs. Stora delar av kristenheten har i hundratals år utlagt passionshistorien på ett sådant sätt att judar har anklagats för Jesu död (den så kallade ”deicidanklagelsen”). Stilla veckan har i historien varit allt annat än stilla för det judiska folket. Judar har även anklagats för att röva bort icke-judiska barn och tappa dem på blod för att kunna tillreda det osyrade brödet till den judiska påsken *pesach*. Det oftast återopade exemplet på en sådan ritualmordsanklagelse är den som riktades mot den judiska befolkningen i Norwich 1144 efter att en gosse vid namn William hade hittats död. Inom litteraturen finns otaliga texter som framställer judar som blodtörstiga och giriga. Christopher Marlowes

gestalt Barabas i *The Jew of Malta* utbrister: ”As for myself, I walk abroad o’ nights, and kill sick people groaning under walls; sometimes I go about and poison wells.” William Shakespeares gestalt Shylock kräver ett skålpund kött av Antonio om denne inte kan betala sin skuld i tid. Den polsk-amerikanske Princetonprofessorn Jan Gross har i böckerna *Neighbors* (2001) och *Fear* (2006) undersökt jedeförföljelser i Polen under och efter andra världskriget. En av de pogromer som Gross har undersökt ägde rum i Kielce i Polen år 1946, det vill säga *efter* andra världskrigets slut, och utlöstes av rykten om ritualmord. Mer än fyrtio judar mördades vid det tillfället. Vi måste alltså minnas att det finns stereotyper och fördomar som är farligare än andra därför att de har funnits så länge. Vissa grupper i vårt samhälle har fått lida mer än andra. Det är därför Boströms artikel är så djupt problematisk.

En fjärde punkt – som nästan inte alls har berörts i debatten – är att organtrafficking är ett utbrett och globalt problem. Det måste därför diskuteras och motarbetas globalt. Fattiga människor i exempelvis Albanien, Indien, Moldavien och Pakistan säljer sina organ, ofta för att kunna betala skulder. De får dåligt betalt och inte sällan fysiska men för livet. Den som är intresserad rekommenderas att läsa artikeln ”Organhandeln skapar skrämmande problem”, skriven av Carl-Gustav Groth, professor emeritus i transplantationskirurgi vid Karolinska institutet (*Läkartidningen* 101:12 (2004) 1062f.). Enligt Susanne Lundin, professor i etnologi vid Lunds universitet, bekämpar Israel mer än många andra länder denna illegala organhandel. Den 12 augusti 2007 dömdes Dr Muhammed Ayat från Haifa till fyra års fängelse för att ha annonserat efter organ och anordnat organtrafficking till Ukraina. (Se hennes artikel ”En handel i skuggorna” i *Sydsvenskan* den 26 juni 2009.) Det måste alltså påpekas att kritiken mot Boströms artikel inte primärt har rört påståenden om illegal organhandel, utan i stället påståendena – framförda som insinuationer – att staten Israel systematiskt har

stulit organ från dödade palestinier samt att palestinier har fångats in och "ofrivilligt fått agera organreserv innan de dödats".

Till sist måste även något sägas om Aftonbladets häpnadsväckande försök att försvara publiceringen. Ett av de mest klagande tillfällena i debatten var när tidningens kulturchef Åsa Linderborg intervjuades i P1-programmet *Medierna* den 22 augusti. Hon erkände först villigt att det inte finns ett enda bevis i artikeln. Hon sade att det beror på att det är en kulturartikel och att Boström därför utan belägg "reser en fråga". Hon fortsätter sitt resonemang genom att hävda att i just en kulturartikel måste det vara möjligt att kunna resonera fritt och ställa frågor högt: "Som intellektuell så måste man få kunna tänka på ett annat sätt." I samma program sade hon även: "Jag tror att det är väldigt viktigt att kulturjournalistiken får fortsätta vara en oas för

det friare tänkandet." Hennes uttalanden är synnerligen klagande och djupt oroväckande på en och samma gång. Är det verkligen så att ribban ska ligga *lägre* om artikelförfattaren är "intellektuell"? Sätts de sedvanliga reglerna ur spel just på kultursidorna? Behövs inga belägg och bevis om något kan etiketteras som "kultur"?

Charlotte Wiberg och Jonathan Leman uppmärksammar i sin artikel i detta nyhetsbrev att Aftonbladet länge har haft svårt att hålla sig inom anständighetens ramar i fråga om antisemitism. Den 4 juni kunde vi läsa i sportbilagan att "judarna spikade upp Jesus på korset". Innebär det att även sportsidorna i Aftonbladet numera är "en oas för det friare tänkandet"?

*Jesper Svartvik är ordförande i Svenska kommittén mot antisemitism.*